

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1932 kl. 11 f. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion, nr 318, angående förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess femte tillfälliga utskott *Motionen.* hänvisad motion, nr 318, har herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar, samt att förslag i ärendet, i den mån riksdagens medverkan är påkallad, måtte snarast möjligt framläggas.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till en likalydande motion i första kammaren, I:207.

Över sistnämnda motion har vederbörande utskott infordrat yttrande från överståthållarämbetet, vilket återfinnes såsom bilaga till detta utlåtande.

Motionärerna ifrågasätta i första hand ett generellt förbud mot beväpnade *Utskottet.* sammanslutningar av varje slag men äro synbarligen själva tveksamma rörande möjligheterna att meddela dylikt förbud. Enligt utskottets mening torde, såsom överståthållarämbetet ock framhållit i sitt yttrande, ett sådant lagstadgande komma att innebära, att personer, som — även med full rätt och i lovligt syfte — innehava vapen, skulle förhindras att sammansluta sig i en förening. En föreskrift av denna innebörd skulle i hög grad strida mot hittills i vårt land gällande rättsprinciper. Efterlevnaden därav torde dessutom bliva omöjlig att effektivt övervaka. Ett så allvarligt ingrepp i föreningsrätten synes i varje fall icke kunna komma ifråga såsom en isolerad åtgärd utan kunna vidtagas först i samband med en ingående beskärning av föreningsfriheten i allmänhet. Att upptaga detta senare vidlyftiga problem till prövning enbart i anledning av här förevarande motion finner utskottet icke påkallat.

I motionen ifrågasättes vidare en skärpning av bestämmelserna rörande förvärv av skjutvapen.

De föreskrifter, vilka härutinnan för närvarande gälla, återfinnas huvudsakligen i Kungl. Maj:ts kungörelse med vissa bestämmelser angående skjutvapen

och ammunition (sv. förf. saml. 1927: 338), vilken i sin tur utgör en skärpning av en tidigare författning i ämnet. Med hänsyn till att nu gällande författning tillkommit vid en så sen tidpunkt som 1927 anser utskottet, att endast synnerligen starka skäl kunna motivera ytterligare förändringar däri redan nu. Som överståthållarämbetet i sitt yttrande framhållit, skulle vidare med all säkerhet de kretsar av befolkningen, som äro fientligt inställda mot den nuvarande samhällsordningen och ej sky en våldsam omstörtning av densamma, icke lojalt ställa sig skärpta föreskrifter till efterrättelse. För att den ifrågasatta lagändringen skulle kunna bli någorlunda effektiv, måste därför förutsättas ett synnerligen rigoröst övervakningsförfarande med återkommande husrannsakingar och andra störande ingripanden från ordningsmaktens sida i de enskilda medborgarnas privatliv. Med hänsyn härtill anser utskottet anledning att skrida till skärpning av gällande bestämmelser åtminstone för närvarande ej föreligga. Skulle förhållandena åter göra strängare bestämmelser önskvärda, äger Kungl. Maj:t själv befogenhet att utfärda dylika, i den mån de icke falla inom civillags område. För närvarande synes man enligt utskottets mening i främsta rummet böra inskränka sig till att efterse, att gällande föreskrifter noga efterlevas och erhålla en såvitt möjligt enhetlig tillämpning över hela landet. Ansökningar om tillstånd till inköp av vapen och ammunition böra städse underkastas så noggrann prövning som möjligt, särskilt med hänsyn till sökandens uppgifter i fråga om behov av vapen överhuvudtaget liksom om användning av viss vapentyp. Som regel lär redan nu i större städer en ingående undersökning genom polisens försorg föregå myndighets beslut. Enahanda förfarande synes böra tillämpas även på andra orter.

I likhet med motionärerna håller utskottet visserligen före, att samhället självt genom sina vederbörande organ och myndigheter ensamt bör ansvara för ordningens upprätthållande. Men för att denna ordningsmakt skall kunna fylla sin uppgift, bör den också erhålla en däremot fullt svarande styrka och utrustning. Utskottet vill i detta avseende erinra om Kungl. Maj:ts proposition (nr 178) till innevarande års riksdag med förslag till ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Överståthållarämbetet har visserligen — samtidigt som ämbetet underkastat motionärernas förslag och önskemål en allvarlig kritik — tillstyrkt en utredning angående åtgärder mot revolutionär propaganda etc. De frågor, som enligt ämbetets mening borde i främsta rummet bliva föremål för utredning, falla emellertid utanför ramen för motionärernas hemställan. På grund härav saknar utskottet befogenhet att förorda en utredning enligt de riktlinjer, som överståthållarämbetet i sitt berörda yttrande angivit.

Utskottet — som förutsätter, att vederbörande myndigheter med största noggrannhet övervaka tillämpningen av gällande författningar i hithörande ämnen — får med stöd av det ovan anförda hemställa,

att förevarande motion, nr 318, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 maj 1932.

På utskottets vägnar:

ARVID GARDELL.

Närvarande: herrar *Gardell* i Stenstu, *Lundquist* i Rotebro, *Hällgren*, *Schött*, *
Lundbom, * *Petersson* i Storgården, *Ekberg*, *Mårtensson*, *Andersson*
i Lindome och *Selberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Hällgren*, *Lundbom*, *Ekberg*, *Mårtensson* och *Selberg*, vilka ansett att utskottets utlåtande borde erhållit följande lydelse:

I en inom andra kammaren väckt till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 318, har herr Hansson i Stockholm m. fl. anhållit "att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar, samt att förslag i ärendet, i den mån riksdagens medverkan är påkallad, måtte snarast möjligt framläggas".

*Motionens
yrkande.*

En liknande motion är väckt i första kammaren av herr Möller m. fl. samt därstädes försedd med nr 207.

*Motion i
första kam-
maren.*

I motionen erinras om den förvåning som förra året inom vida kretsar väcktes då det genom de stockholmska polismyndigheternas utredning blev ådagalagt, att det existerade en privat, beväpnad kår på tusentals medlemmar, vilken försetts med vapenutrustning på till stor del illegala vägar. Försäkringarna ifrån kårens ledning att kårens uppgift vore ett tjänande av ordningsmakten såsom förstärkning gentemot sådana element som med våldsamma medel ville om-

*Motionens
motivering.*

störta samhället hade bland allmänheten mötts med misstro, vilken ytterligare förstärkts därigenom att man använt sig av illegala metoder för att skaffa vapen — ett förfarande som istället bibringade allmänheten den uppfattningen, att nämnda privata kår vore ett hot mot samhället och dess lagbundna utveckling.

Vidare erinras om de risker för samhällseliga störningar som låge uti att det vid sidan om den samhällseliga ordningsmakten skulle finnas beväpnade kårer, sammansatta efter politiska intresselinjer, rekryterade på annat sätt än den ordinarie ordningsmakten, inte utbildade för sin uppgift och till följd härav inte fyllande de krav på objektivitet, sans och omdöme uti kritiska situationer som man förutsätter hos ordningens upprätthållare. I stället skulle dylika sammanslutningar lätt kunna falla för frestelsen att utnyttja orostillfällen till politiska syften, och deras blotta tillvaro skulle kunna frammana liknande sammanslutningar inom andra samhällsgrupper med resultat att kritiska tillfällen slutade i blodiga uppgörelser. En sådan utveckling hade bevitnats i Central-Europa. Såväl i Österrike som Tyskland hade de privata, vapenutrustade kårerna tillkommit i samhällsordningens namn. Medborgargrupperns beväpning ledde till medborgarkrig. Enda sättet att trygga en fredlig samhällsutveckling vore att samhällets ordningsmakt helt låge i samhällets hand genom dess ansvariga myndigheter.

I motionen framhålles vidare att syftet med vapenförordningen av år 1927 vore att genom noggrann prövning i varje särskilt fall av licens för förvärvande av vapen och ammunition utesluta möjligheter till beväpning av oansvariga, privata kårer. De framgångsrika vapensmugglingsförsök som gjorts borde emellertid föranleda undersökning av möjligheterna att göra förordningen fullständigare och effektivare. Härtill komme behovet av att i polislag och instruktion för de ansvariga polismyndigheterna föreskrevs att icke använda civil polisförstärkning av sådant lösligt slag privata, beväpnade kårer utgöra.

Vid övervägande av möjligheterna att för framtiden förhindra tillkomsten av väpnade privata kårer av något slag anse motionärerna först bör undersökas huruvida ett generellt förbud däremot kan i lag stadgas. Vidare borde vid en utredning uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att skärpa nuvarande bestämmelser rörande förvärv av vapen. Sålunda torde undersökas huruvida det kan stadgas att endast personer, som erhållit licens, äga rätt *handhava* vapen. Lånerätten torde uppmärksammas. Strängare kvalifikationsbestämmelser och införande av ansvarsförsäkran, vartill knutits straffbestämmelser i händelse av missbruk, borde även övervägas. Ny inventering av vapen i enskild ägo synes erforderlig. Utredningen borde även omfatta i vad mån vapen som skytteföreningar och landstormsavdelningar förfoga över kunna utnyttjas för beväpning av privata sammanslutningar samt åldersgränsen ifråga om rätten att handhava vapen.

Såsom i motionen omnämnes innehåller gällande lag bestämmelser ifråga om "förräderi", "uppror" och "upplöpp". Det föreskrives också i vilka fall militärhandräckning kan rekvideras för stillande av "uppror", upprätthållande av allmän ordning m. m. Författningar rörande civilmyndighet och polisväsende ge anvisningar om dessa ordningsmaktens organisation och uppgifter.

*Gällande
föreskrifter
m. m.*

Kungl. kungörelsen av år 1927 rörande skjutvapen och ammunition innehåller att vissa slag av skjutvapen och ammunition icke få försälas eller överlåtas utan särskilt tillstånd. Sådant tillstånd "må meddelas allenast den som gjort sig känd för ordentlighet och pålitlighet samt finnes hava behov av skjutvapen och ammunition, som i ansökan avses". Det "må ej lämnas person under aderton år, med mindre han erhållit förmyndarens samtycke till förvärvet".

"Utan tillstånd av chefen för socialdepartementet må ej någon till riket införa skjutvapen eller ammunition", med undantag för transitförsändning.

Lag om straff för olovlig varuinförsel av den 8 juni 1923 föreskriver att den "som utan behörig tullangivning till riket inför tullpliktig vara" skall straffas för olovlig varuinförsel. Sker det i avsikt att undandraga varan tullavgift eller olovligen vare godset förverkat. För eftersökande av förverkad egendom är enligt vissa bestämmelser husrannsakan tillåten.

Innevarande års riksdag har genom olika framställningar satts i tillfälle taga ställning till frågor om "förberedelser till högförräderibrott" m. m., till ifrågasatt förändring av bestämmelser rörande militärs användande vid sociala konflikter samt till viss omorganisation av polisväsendet.

Enär några lagbestämmelser som legalisera upprättande och användande av väpnade privata kårer av det slag som i motionen avses inte förefinnas synas åtgärder för eller mot dylika sammanslutningar av riksdagen kunna vidtagas utan hänsyn till ovannämnda spörsmål.

Det kan förtjäna omnämnas att i Tyskland har riksregeringen nödgats utfärda en förordning, varigenom de därstädes befintliga stormavdelningarna och skyddskårerna förbjödos samt organisationernas militära utrustning beslagtogs. I riksregeringens kommuniké härom heter det att upplösandet av dessa organisationer var en nödvändighet för att upprätthålla respekten för statens lagar samt för att kunna vidmakthålla lugn och ordning och bevara statens auktoritet för ytterligare intrång. Redan befintligheten av en sådan organisation, som utgör en stat i staten, är en källa till oro för den fredliga befolkningen. Så snart en sådan makt organiseras från privat håll och staten tolererar detta äro lugn och ordning i fara. Utvecklingen leder logiskt till sammanstötningar och inbördeskrigsliknande förhållanden.

Första kammarens första tillfälliga utskott, till vilket motionen nr 207 i *Yttrande till första kammaren* varit hänvisad, har inhämtat yttrande över densamma hos *1 kammarens första överståthållarämbetet*, vilket yttrande andra kammarens femte tillfälliga utskott blivit satt i tillfälle taga del av. Uti nämnda yttrande heter det bland

annat: De i motionen åsyftade förhållandena äro emellertid av den vikt för samhället att en utredning i ämnet kan anses motiverad.

Utskottet.

De händelser som utspelats i vissa andra länder visa vart det kan bära hän om samhället inom sig tolererar förefintligheten av väpnade privata sammanslutningar med uppgift att på våldets väg ingripa uti samhällsfunktionerna, antingen detta nu sker under sken av att upprätthålla en bestående samhällsordning eller, enligt de agerandes egen uppfattning, för hävdandet av en mera befogad samhällsnytta än den av samhällsmakten auktoriserade. I ett demokratiskt samhälle äro tryck- och yttrandefrihet, förenings- och församlingsrätt, demonstrationsfrihet, medborgarrätt och dess utövande, medel för hävdandet av enskildas eller meningsgruppers uppfattningar ifråga om samhällsskicket. Ett våldsamt ingripande äventyrar en fredlig samhällsutveckling. Strävandena på det internationella området för våldsmedlens ersättande av en human rättsordning böra förpliktiga till ett bannlysande utav våldsmedlen inom den slutna enheten — nationen. Den samhälleliga ordningsmakten bör ligga helt uti samhällets hand. Väpnade privata kårer med uppgift att ingripa uti samhällsmaskineriet böra, vilken meningsriktning de än representera, ej tolereras. Kontrollen över dylika kårers rekrytering och deras handlande kan lätt glida de inför samhället i sin helhet ansvariga myndigheterna ur händerna. Blotta tillvaron av bevapning på ett håll för ingripande i samhällslivet kan åstadkomma liknande åtgärder på annat håll och leda till förvecklingar och stridigheter, med för samhället och den enskilde oöverskådliga följder. Förändring av lagarna för medborgarnas sammanlevnad bör alltid ske på demokratiens väg. Den folkliga demokratin är den säkraste garantien för en lugn samhällsutveckling, som icke bör störas genom våldsingripande från privata, väpnade medborgargrupper.

Vilka lämpliga lagstiftningsåtgärder som böra tillgripas för att hindra tillkomsten och existensen av väpnade privata sammanslutningar, där vapnen äro avsedda att användas gentemot andra samhällsmedborgare, bör en blivande utredning söka klarlägga. I motionen påpekas bland annat dels generellt förbud och dels restriktionsåtgärder som stå i samband med förordningen om skjutvapen och ammunition. I förstnämnda hänseende torde beaktas att de väpnade privata sammanslutningarnas vapeninnehav, som avses, har till syfte att vapnen skola användas gentemot andra samhällsmedborgare.

En eventuell lagstiftning på området bör givetvis vara försiktigt anpassad så att inte den enskilde medborgarens fri- och rättigheter i onödigt hög grad beskäras. Utredningen synes även böra omfatta i vad mån de vapen, över vilka skytteföreningar och landstormsavdelningar förfoga, kunna utnyttjas för bevapning av privata sammanslutningar för illojala syften, samt om åldersbestämmelser för handhavande av sådana vapen.

Under återopande av vad härovan framhållits, får utskottet med bifall till motion nr 318 i andra kammaren hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar, samt att förslag i ärendet, i den mån riksdagens medverkan är påkallad, måtte snarast möjligt framläggas.

ÖVERSTÅTHÅLLARÄMBETET
FÖR POLISÄRENDEN

Bilaga.

Avskrift.

Till Riksdagens första kammars första tillfälliga utskott.

Av Kungl. Maj:t anmodad att till Eder avgiva yttrande över en inom första kammaren väckt motion, nr. 207, angående förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar får överståthållarämbetet anföra följande.

Givetvis är det av stor vikt att icke inom samhället finnas privata beväpnade sammanslutningar, som för sina särskilda intressen kunna förfoga över maktmedel, som för den ordinarie ordningsmakten försvåra eller måhända rent av omöjliggöra att upprätthålla samhällsordningen. Även om en sådan sammanslutning sker i det lojala syftet att vid behov biträda ordningsmakten, är den tydligen icke i och för sig önskvärd, ehuru den visserligen, där den ordinarie ordningsmakten är otillräcklig för samhällets skydd, kan bli nödvändig.

Bästa medlet för förhindrande av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar torde också enligt överståthållarämbetets mening vara att den ordinarie ordningsmakten, som mångenstädes i vårt land uppenbarligen är alldeles otillräcklig, erhåller sådan styrka, att den för lojala medborgare verkar betryggande och att den förmår tygla samhällsfientliga element.

I den remitterade motionen ifrågasättes emellertid vidtagande av lagstiftningsåtgärder för det med motionen avsedda syfte. I sådant hänseende bör enligt överståthållarämbetets mening alldeles särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan om effektiva åtgärder för stävande av den mer eller mindre öppet bedrivna propagandan i revolutionärt syfte — åtgärder gent emot enskilda och organisationer, vare sig öppna eller slutna, vare sig beväpnade eller obeväpnade, vilka i tal eller skrift propagera för omstörtande av rikets stats- och samhällsordning.

Motionärerna synas emellertid vilja förorda andra lagstiftningsåtgärder huvudsakligen innebärande skärpning av gällande bestämmelser rörande förvärfv av vapen samt därjämte eventuellt införande av generellt förbud mot "väpnade kårer".

Vad först ett sådant förbud angår, skulle detsamma innebära, att personer som innehava vapen skulle vara förhindrade att sammansluta sig i en förening. Ett lagbud av sådan innebörd synes föga överensstämma med hittills i vårt land gällande rättsprinciper och torde i varje fall bliva omöjligt att effektivt övervaka. Anmärkas kan för övrigt att ett dylikt förbud även skulle drabba sådana lojala och högeligen samhällsnyttiga inrättningar som skytteföreningarna och landstörmsförbunden.

Beträffande frågan om skärpningar av föreskrifterna i kungl. kungörelsen med vissa bestämmelser angående skjutvapen och ammunition torde visserligen intet teoretiskt hinder möta för utformande av stadganden för ernående av motionens syfte. Men att märka är, att sådana stadganden skulle rikta sig icke mot lojala medborgare utan mot dem, som äro fientliga mot samhällsordningen och som därför också säkerligen icke komme att godvilligt ställa sig föreskrifterna till efterrättelse. Skulle den ifrågasatta lagstiftningen få avsedd effekt, torde alltså komma att erfordras en omfattande och permanent övervakning med husrannsakingar och liknande i privatlivet ingripande åtgärder, som icke blott skulle för ordningsmakten vara synnerligen svår att åstadkomma utan också skulle för de enskilda samhällsmedlemmarna te sig förhatlig. Överståthållarämbetet kan för sin del icke inse, att fördelarna av en, i praktiken så föga effektiv, lagstiftning skulle bliva nämnvärda men håller däremot före att bestämmelserna med all sannolikhet skulle, utan avsevärt gagn, bliva betungande för lojala medborgare, kräva mycket arbete av vederbörande tjänstemän och belasta det allmänna med betydliga kostnader.

De i motionen åsyftade förhållandena äro emellertid av den vikt för samhället att en utredning i ämnet kan anses motiverad. Men kommer en sådan till stånd, bör den enligt överståthållarämbetets, redan här ovan uttalade mening, främst avse *dels* åtgärder mot sådan revolutionär propaganda, som här ovan berörts, *dels* åvägabringande av full effektivitet åt ordningsmakten samt lämpligaste sättet för anordnande vid extra ordinarie tillfällen av den förstärkning av den ordinarie ordningsmakten, som under alla förhållanden och särskilt med hänsyn till den revolutionära propagandan måste vara erforderlig.

Stockholm den 10 mars 1932.

HENNING ELMQUIST.

/ Robert Sällberg.